

بیمه سرمایه‌گذاری خارجی

9

حفاظت از محیط زیست

دکتر الناز نساری

دکتر سید قاسم زمانی

دانشیار دانشکده حقوق و علوم سیاسی

دانشگاه علامه طباطبائی

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

تهران - ۱۳۹۸

سرشناسه	نساری، الناز، ۱۳۶۵ -
عنوان و نام پدیدآور	Nesari, Elnaz
مشخصات نشر	بیمه سرمایه‌گذاری خارجی و حفاظت از محیط زیست/ الناز نساری؛ با دیباچه سیدقاسم زمانی.
مشخصات ظاهری	تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش، ۱۳۹۸.
شابک	۳۵۶ ص: مصور، جدول.
وضعیت فهرست‌نویسی	۹۷۸-۶۰۰-۴۷۵-۰۵۹-۲
یادداشت	فیبا
یادداشت	ص.ع. به انگلیسی: byElnaz Nesari, Foreign Investment Insurance and Environmental Protection.
موضوع	کتابنامه: ص. ۳۳۹ - ۳۵۳.
موضوع	سرمایه‌گذاری خارجی -- جنبه‌های زیست‌محیطی
موضوع	Investments, Foreign -- Environmental aspects
موضوع	حقوق بین‌الملل محیط زیست
موضوع	Environmental law, International
موضوع	سرمایه‌گذاری خارجی (حقوق بین‌الملل)
موضوع	Investments, Foreign (International law)
موضوع	حفاظت محیط زیست -- همکاری‌های بین‌المللی
موضوع	Environmental protection -- International cooperation
شناسه افزوده	زمانی، سیدقاسم، مقدمه‌نویس
رده‌بندی کنگره	K۳۸۳
رده‌بندی دیویی	۳۴۶/ ۹۲
شماره کتابشناسی ملی	۱۴۰۹۲

با مراجعه به فروشگاه اینترنتی نشر دانش از مزایای خرید آنلاین و تخفیف ویژه برخوردار شوید.

www.shahredaies.com

عنوان	بیمه سرمایه‌گذاری خارجی: حفاظت از محیط زیست
تألیف	الناز نساری
ناشر	مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش
ویراستار و صفحه‌آرا	نرگس صادقی
طراح جلد	نرگس صادقی
نوبت چاپ	اول
تاریخ چاپ	۱۳۹۸
شمارگان	۱۰۰۰
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۴۷۵-۰۵۹-۲
بها	۴۳,۰۰۰ تومان

حق چاپ محفوظ است.

تهران - خیابان کریمخان زند - خیابان سنایی - خیابان نهم - خیابان گیلان - پلاک ۵
 کد پستی ۱۵۸۵۷۴۳۱۱۱ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵/۴۵۳۹ تلفن: ۸۸۸۱۱۵۸۱ شماره: ۸۸۸۱۱۵۸۰
 Website: <http://www.sdil.ac.ir> Email: publication@sdil.ac.ir

فهرست اختصاری مطالب

۱۳	دیاچه
۱۷	مقدمه

بخش اول:

حفاظت از محیط زیست در حوزه سرمایه گذاری خارجی

۲۳	فصل اول: حفاظت از محیط زیست در حقوق بین الملل
۷۱	فصل دوم: توسعه، سره به گذاری پایدار و حفاظت از محیط زیست
۹۷	فصل سوم: تزامم حقوق سرمایه گذاری خارجی و حقوق بین الملل محیط زیست از تئوری تا رویه داوری

بخش دوم:

بیمه سرمایه گذاری خارجی و حفاظت از محیط زیست

۱۵۱	فصل اول: اصول بیمه و توسعه سرمایه گذاری خارجی
۱۷۱	فصل دوم: بیمه سرمایه گذاری خارجی
۱۸۹	فصل سوم: بیمه سرمایه گذاری خارجی و حفاظت از محیط زیست در اتحادیه اروپا
۲۰۶	فصل چهارم: بیمه سرمایه گذاری خارجی در ایالات متحده آمریکا و حفاظت از محیط زیست
۲۳۷	فصل پنجم: رویکرد نهادهای بین المللی در بیمه سرمایه گذاری خارجی و حفاظت از محیط زیست با تأکید بر میگا
۲۷۱	فصل ششم: مسئولیت اجتماعی نهاد بیمه گر و حفاظت از محیط زیست
۳۰۹	نتیجه
۳۲۰	پیوست شماره ۱: پروژه های موضوع افزایش زیست محیطی و اجتماعی اپیک
۳۲۵	پیوست شماره ۲: شرح سیاست زیست محیطی و اجتماعی اپیک، ۱۵ اکتبر ۲۰۱۰
۳۲۷	پیوست شماره ۳: شرح سیاست زیست محیطی و اجتماعی ژانویه ۲۰۱۷
۳۳۱	فهرست تفصیلی مطالب
۳۳۹	منابع

دیباچه

سرمایه‌گذاری خارجی به‌ویژه در عصر جهانی شدن از اهمیت فزاینده‌ای برخوردار شده است. فاصله طبقاتی عظیم میان کشورها که بخشی از آن علت سیاسی دارد و حاصل استثمار کشورهای ضعیف توسط دولت‌های قدرتمند است، و بخشی دیگر ناشی از عوامل طبیعی و اقتصادی، در تحریف یک واقعیت محتوم بین‌المللی است، باعث شده تا در برخی مناطق عالم با انباشت سرمایه و در بسیاری از دیگر مناطق جهان با فقدان یا کمبود سرمایه مواجه باشیم. تحول مفهوم و عنان سرمایه نیز در این توزیع نامتوازن مؤثر بوده است، آن‌چنان‌که همه کشورها به‌صورتی یکسان در یک سطح کمی و کیفی از دانش فنی و فناوری‌های پیشرفته برخوردار نیستند. کشورهای شمال توسعه یا کشورهای دارای کمترین درجه توسعه‌یافتگی، امیدوارند که در فرایند جذب سرمایه خارجی، با چنان دانش و فناوری دست یابند و سطح فنی خود را اعتلاء بخشند.

سیری در تاریخ، مؤید این واقعیت است که در قرن بیستم، استقرار خارجی به عنوان شیوه‌ای سهل و ساده برای حل معضل نقدینگی یک کشور، می‌توانست خود به بهای خدشه به حاکمیت، استقلال و حتی تمامیت ارضی کشور وام‌گرفته تمام شود. دیپلماسی قایق‌های توپدار که حاکمیت و استقلال دولت بدهکار را به هنگام شرف و ناوانی از تأدیه دیون ذمه‌ای خویش، قربانی اعمال فشار دولت‌های قدرتمند و ام‌دهندگان می‌ساخت، مورد ابداع معاهده ۱۹۰۷ دراگو - پورتر قرار گرفت. این معاهده گرچه راه‌حلی اساسی تمهید نکرد، ولی تا صدور رأی داوری توسل به زور را معوق گذاشت و پس از صدور رأی نیز فرج‌ای شایسته برای محکوم‌علیه رأی داوری جهت پیروی از رأی و اجرای آن قائل گردید. باوجود این، تحمیل بهره‌های سنگین و اعمال فشار از طرق دیگر همچنان ادامه یافت. ایجاد نهادهایی مثل بانک بین‌المللی ترمیم و توسعه، مؤسسه مالی بین‌المللی و انجمن بین‌المللی توسعه (گروه بانک جهانی) گام مهمی در این زمینه به‌شمار می‌رفت تا از تنش در روابط بین‌المللی و به مخاطره افتادن صلح و امنیت جهانی بکاهد.

گام مهم دیگری که در این زمینه برداشته شد تنظیم کنوانسیون ۱۹۶۵ واشنگتن در مورد حل و فصل اختلافات ناشی از سرمایه‌گذاری بود. در چهارچوب این کنوانسیون مرکز حل و فصل اختلافات ناشی از سرمایه‌گذاری میان دولت‌ها و اتباع سایر دول (ایکسید) با الهام از معاهده

۱۹۰۷، داوری بین‌المللی را در حوزه سرمایه‌گذاری خارجی به رسمیت شناخت و به‌ویژه در این داوری برای دولت و سرمایه‌گذار خارجی موقعیتی نسبتاً برابر قائل شد.

باوجود اینکه کنوانسیون ۱۹۶۵ واشنگتن گامی بسیار مهمی در تسهیل، تسریع و تأمین امنیت سرمایه‌گذاری خارجی محسوب می‌شود ولی تشریفات داوری و مکانیسم اجرای آرای صادره که هنوز به دادگاه‌های ملی دولت‌های عضو کنوانسیون واشنگتن واگذار شده بود، می‌توانست از نظر سرمایه‌گذار خارجی کافی و مؤثر قلمداد نگردد.

بر همین اساس بیمه سرمایه‌گذاری خارجی راه‌حل مطمئن‌تری در این زمینه به‌نظر می‌رسید. بیمه‌های ملی یا بین‌المللی سرمایه‌گذاری خارجی (جهانی یا منطقه‌ای)، به سهولت سرمایه‌گذار خارج را از پیچیدگی‌ها و معضلات ناشی از اقامه دعوی و اجرای حکم و مواجهه با مانع مدونیت‌های اجرایی اموال دولت سرمایه‌پذیر رها کرده، به‌راحتی امکان جبران خسارت (دریافت غرامت) را فراهم می‌آورد. از این حیث بیمه، پشتوانه‌ای مطمئن برای سرمایه‌گذاری خارجی به‌شمار می‌آید. از سوی دیگر بیمه‌گر قائم‌مقام سرمایه‌گذار خارجی در مطالبه جبران خسارت از دولت سرمایه‌پذیر می‌گردد، و بر این اساس تعادل در بازار سرمایه‌گذاری برقرار می‌شود.

آژانس چندجانبه تضمین سرمایه‌گذاری (میگا) که در ۱۲ آوریل ۱۹۸۸ به عنوان بازوی بیمه‌ای گروه بانک جهانی تأسیس شد و از سال ۱۹۹۰ فعالیت خود را آغاز نمود، اقدام بسیار مهمی در حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی محسوب می‌شود. نکته قابل‌توجه آنکه میگا تنها سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در کشورهای در حال توسعه را پوشش می‌دهد و هم‌اکنون نیز فعالیت خود را بر تشویق سرمایه‌گذاری خارجی و حمایت از بخش خصوصی در این کشورها متمرکز کرده است. میگا به عنوان یکی از اعضای گروه بانک جهانی درواقع نوعی مؤسسه بیمه‌گر ریسک‌های سیاسی است و تفاوت عمده آن با دیگر مؤسسه‌ها، بیمه ملی یا بین‌المللی اول در مقررات خاص حاکم بر آن و دوم در نوع ریسک‌های تحت پوشش است. میگا ریسک‌های غیرتجاری را تحت پوشش قرار می‌دهد. میگا از حیث عضویت فراگیر شده و تا ماه می ۲۰۱۹، ۱۵۶ کشور در حال توسعه و ۲۵ کشور صنعتی را به عضویت خود درآورده است. درحقیقت هرچند میگا تنها نهاد بیمه‌ای در حوزه سرمایه‌گذاری خارجی نیست، ولی مهم‌ترین نهاد بین‌المللی در این عرصه به‌شمار می‌آید.

از سوی دیگر همواره میان سرمایه‌گذاری خارجی و حفاظت از محیط زیست، تقابلی جدی وجود داشته است. سرمایه‌گذار خارجی که اصولاً به دنبال محلی امن برای سرمایه‌گذاری خارجی و کسب سود و منافع تجاری بیشتر است، به رعایت استانداردهای زیست محیطی در کشورهای هدف کمتر به‌صورت جدی توجه می‌نماید. اگر گفته شود که سرمایه‌گذاری یکی از

شیوه‌های انتقال صنایع آلاینده به خارج از کشور است سخنی به گزاف بیان نشده است. سرمایه‌گذار که در داخل کشور خویش به جهت الزام به رعایت استانداردهای دقیق زیست‌محیطی باید هزینه‌ای قابل‌توجه را متحمل شود و نظارت و بازرسی دائمی را به جان بخرد، در بسیاری از موارد عطای سرمایه‌گذاری در کشور خویش را به لقای آن بخشیده و به‌ویژه در راستای کاهش هزینه تولید، راهی کشورهایی می‌شود که از جهات مختلف «بهشت سرمایه‌گذاری» قلمداد می‌گردند. بدیهی است که وحدت اکوسیستم و به‌هم‌پیوستگی عناصر مختلف زیست‌محیطی، در طولانی‌مدت حیات زیست کره را در معرض خطر قرار می‌دهد ولی نگاه سرمایه‌گذار صرفاً اقتصادی و حداکثر میان‌مدت است. اصل توسعه پایدار نیز که از اوایل دهه ۹۰ و تشکیل کنفرانس‌های جهانی محیط زیست بر آن بسیار اصرار رفته است هنوز نتوانسته آن‌چنان تعهدات دقیق و منجزی به ارمغان بیاورد که سرمایه‌گذار خارجی را ملتزم نماید. مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها (CSR) که به‌ویژه در دو دهه اخیر مورداهتمام نهادهای زیست‌محیطی قرار گرفته است، خود به‌خوبی مؤید چنین واقعیت تأسفباری محسوب می‌شود. کتاب «بیمه سرمایه‌گذار خارجی و حفاظت از محیط زیست» که توسط پژوهشگر گرانقدر سرکار خانم دکتر الناز نساری به رشته تحریر درآمده، به خوبی جایگاه صنعت بیمه در آوردگاه چالش میان سرمایه‌گذاری خارجی و مسئولیت حفاظت از محیط‌زیست را به تصویر کشیده است. خانم دکتر نساری با استقراء در رویه دولت‌ها و بازیگران غیردولتی، و تأمل در اسناد بین‌المللی و قوانین ملی، سعی کرده است کارکرد و ظرفیت بیمه در حمایت از محیط‌زیست در عرصه سرمایه‌گذاری خارجی را موردتجزیه و تحلیل قرار دهد. نویسنده کتاب در پردازش دقیق و موشکافانه موضوعی که حتی در خارج از کشور نیز کمتر موردتوجه عمیق قرار گرفته، ستودنی و قابل‌تقدیر است. ضمن آرزوی موفقیت‌های بیشتر برای سرکار خانم دکتر نساری، اظهار امیدواری می‌نماید که این اثر علمی و وزین مورد استقبال جامعه علمی کشور و مورد استفاده اشخاص و نهادهای دخیل در سرمایه‌گذاری، صنعت بیمه و حفاظت و حمایت از محیط‌زیست در کشور قرار گیرد.

دکتر سید قاسم زمانی

اردیبهشت ماه ۱۳۹۸